

ידי נדרו. וקשה על שמואל שאמר עולה צריכה דעת.

ומשנינן: אמר לך שמואל כי תניא ההיא שיצא, מדובר בשעת כפרה היה שלא מדעת, אבל ההפרשה היתה מדעתו. שכיון דאירצי בשעת הפרשה ודאי⁽⁴⁵⁾ גם עכשיו נוח לו בזה. [ובחטאת ואשם אף אם היתה הפרשה מדעת, אין לו כפרה שלא מדעת. כי שמא אינו מתרצה שיוקרב על ידי חברו כיון שמפסיד בכך מצות סמיכה. אבל בעולה לא אכפת לו בכך כיון שאינה באה לכפר על החטא (תוס')].

כי קאמינא אנא שצריך דעת המתכפר, בשעת הפרשה⁽⁴⁶⁾ אמרתי.

שודאי נוח לו בזה ולא צריך לשואלו על כך, [שזכין לאדם שלא בפניו] קא משמע לך, שלא זכות הוא. משום דזימנין⁽⁴³⁾ דלא ניחא ליה דליכפר במירי דלאו ידיה, שרוצה לעשות את המצוה בממונו. לפיכך אם לא נודע לו ונתרצה לא נחשב "לרצונו"⁽⁴⁴⁾.

מיתיבי: האומר חטאתו ואשמו של פלוני עלי להביאה, אם הקריבה לדעת המתכפר יצא אותו פלוני ידי חובת כפרה. אבל הקריבה שלא לדעת המתכפר לא יצא.

ואם אמר עולתו ושלמיו של פלוני עלי, [שבא לפטור את חברו מחובת נדרו שנדר בעולה ושלמים], בין אם הקריב לדעת חברו ובין שלא לדעת חברו, יצא חברו

כא-ב

כפרה.

ולכן תירץ העולת שלמה על פי הרשב"א שהמפריש תרומה משלו על של חברו צריך רק את הסכמת הבעלים אך לא צריך שיהיה שליח, והוא הדין המפריש קרבן משלו על חברו לא צריך לדין שליחות כיון שאינו מקדיש את בהמת חברו.

45. זוהי דעת התוספות ורגמ"ה, כיון שההפרשה היתה לדעתו מסתמא גם ההקרבה היא לדעתו ונוח לו בזה. אך דעת הרמב"ם שאם ההפרשה היתה לדעתו שוב אף אם בשעת ההקרבה עומד וצווח אפשר להקריב כי הכל תלוי בדעתו בשעת ההפרשה ולא צריך דעתו בשעת ההקרבה.

והגרי"ז דייק מלשון הרמב"ם, כיון שההפרשה היתה לדעתו שוב זה נחשב שגם ההקרבה היא לדעתו ולרצונו.

46. וכשלא היתה דעת בשעת ההפרשה לכאורה לא מועיל שתהיה דעת בשעת ההקרבה. אך בשיטה מקובצת הביא מהרא"ש שאם הפרישו

כופים.

אך דעת הריטב"א שזה גביה להקדש וכמו שגובים מאדם מה שהוא חייב להדיוט כך גובים מה שהוא חייב לגבוה.

43. משמע כאן שהחדוש הוא שלא נאמר שבמפריש על חברו ודאי מסכים המתכפר לזה שמפרישים עליו, ועל זה חידש שמואל שלא ניחא ליה כי רוצה להתכפר משלו.

ותמה הגרי"ז, אם כן, מדוע אמר שמואל שצריך דעת כי נאמר "לרצונו", והלא כל חידושו של שמואל הוא שלא ניחא ליה להתכפר משל חברו ועל זה לא צריך פסוק.

44. מבואר כאן שהמפריש על חברו צריך דעת המתכפר, והקשה מהרי"ט אלגזי, אם כן, איך גוי יכול להפריש קרבן עבור ישראל והרי גוי איננו בן שליחות.

ותירץ שמדובר בקרבנות מחוסר כפרה שאינם צריכים דעת בעלים, והקשה העולת שלמה שהרי מבואר שגוי יכול להפריש גם שלמים עבור ישראל ושלמים אינם קורבנות מחוסר

ופליגא שמואל אדעולא. דאמר עולא: לא חילקו בין חטאת לעולה, אלא שחטאת צריכה דעת בשעת הפרשה כשמפריש חברו עליו ובלי זה אינו קדוש, ועולה אין צריכה דעת בשעת הפרשה. [שחטאת שלכפרה באה, סובר עולא שלא נוח לו לאדם בכפרה שאינה שלו. אבל עולה שלא לכפרת החטא באה לא אכפת לו בכך. תוס'].

אבל בשעת כפרה, אידי ואידי לדעת המתכפר יצא, שלא לדעת לא יצא. [שבשניהם אפשר שלא נוח לו, שרוצה לקיים מצות סמיכה. תוס'].

מיתיבי: "האומר חטאתו ואשמו עולתו ושלמיו של פלוני עלי, לדעת יצא שלא לדעת לא יצא". וסותר לברייתא הראשונה שמחלקת בין חטאת ואשם לעולה ושלמים, בזה.

ומשנינן: שמואל מוקי לה לברייתא זו בשעת הפרשה שבכולם צריך דעת, כי שמא לא נוח לו להתכפר בדבר שאינו שלו. והברייתא הראשונה שחילקה ביניהם מדוברת בשעת כפרה, כמבואר.

ועולא מוקי לה לברייתא זו בשעת כפרה, שבכולם צריך דעת משום סמיכה, והברייתא לעיל מדוברת בשעת הפרשה.

אמר רב פפא: אלו מתנייתא אהרדי לא קשיין. הא בשעת כפרה, הא בשעת הפרשה, וכמו שפירשנו.

ולאמוראי נמי, לפי שניהם לא קשיא. דשמואל מוקי קמייתא בשעת כפרה ובתרייתא בשעת הפרשה. ועולא מוקי איפכא. אמוראי [שמואל ועולא] ודאי פליגי. ששמואל סובר שעולה צריכה דעת בשעת הפרשה ולא בשעת כפרה. ועולא סובר להיפך.

ומקשינן: פשיטא, ומה בא רב פפא להשמיענו?

ומשנינן: מהו דתימא, מאי שעת הפרשה דקאמר שמואל שצריך דעת בעולה, אף בשעת הפרשה כוונתו. וכל שכן שצריך בשעת כפרה ומודה בזה לעולא. ואף על גב דאי נאמר כך, הך ברייתא קמייתא תשאר בתיובתייה לשיטתו.

קא משמע לן רב פפא שאינו כן, אלא לשמואל דוקא בשעת הפרשה צריך דעת, ומיושבת הברייתא אף לשיטתו.

שנינו במתניתין: וכן בגיטוי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני.

אמר רב ששת: האי מאן דמסר מודעא אניטא לפני שגירש בו [שאמר גט שאני כותב לאשתי בטל הוא. רמב"ם פרק ו' מהלכות גירושין]. מודעיה מודעא, ומועיל לבטל את הגט.

ופריך: פשיטא שאינו גט, שהרי גילה את

וביאר הליקוטי הלכות, כיון שבשעת ההקרה נוח לו בזה חל או ההקדש [אף על פי שקודם לא חל] ומתכפר בזה.

שלא מדעתו הקרבן אינו קדוש ואין בו מעילה. אך אם התרצה בשעת ההקרה יוצא בו ידי חובתו.

דעתו שאין רצונו בגירושין.

ומשנינן: לא צריכא, אלא דעשויה [שכפוהו] בית דין לאחר המודעה ואירצי שהסכים לגרש ונתן את הגט. מהו דתימא כיון שהסכים אחר שכפוהו בית דין, ודאי בטולי בטליה למודעא.

קא משמע לן, שאין בזה משום ביטול מודעה עד שלא יבטלנה להדיא.

ומדייק זאת מהמשנה, דאם כן שנחשב ביטול, ליתני במשנה "כופין אותו עד שיתן" ופשוט שאם נתן ודאי שנתרצה. מאי "עד שיאמר רוצה אני"? אלא משום שחוששים שמא מסר⁽⁴⁷⁾ מודעה. לכן כופים אותו עד שיאמר דמבטל ליה למודעיה, דהיינו שיאמר רוצה אני ובאמירה זו הרי הוא חוזר בו ממה שגילה דעתו מתחילה שאין רצונו בגירושין.

הדרן עלך האומר משקלי

שצריך שיאמר רוצה אני זה לאו דוקא, ותמה, אם כן, מה הראיה מהמשנה שכתוב שאומר רוצה אני ונאמר שגם במשנה זה לאו דוקא. ועוד תמה אם מדובר שעשה מודעה איך ומספיק מה שאומר רוצה אני והרי צריך שיבטל את המודעה בפירושו וכמבואר בפוסקים, והביא שהחוות יאיר האריך בזה.

47. ותמהו בזה, הרי במשנה בכלל לא נזכר שעשה מודעה, וביאר המחנה אפרים שאם לא עשה מודעה באמת לא צריך שיאמר רוצה אני ומספיק שנותן את הגט מעצמו אחרי שכופים אותו, ורק משום שעשה מודעה צריך רוצה אני. וכתב בחשק שלמה שלפי זה בתלוהו וזבין לא צריך רוצה אני כיון שלא עשה מודעה ומספיק זה שמוכר מעצמו, ומה שאמר רב הונא

פרק שום היתומים

מתניתין:

ומפרשינן: אמר רב יהודה אמר רב: מכריזים בערב, שהוא בשעת הוצאת פועלים על ידי בעל הבית ממלאכתם לביתם. ומכריזים בבוקר, שהוא בשעת הכנסת פועלים למלאכתם.

ומבארין: זה שמכריזים בערב, בשעת הוצאת פועלים, הטעם הוא: דאיכא בעל הבית דניחא למיזבן [שרוצה לקנות], וכיון שפועליו עמו, אמר להו [יאמר להם] לפועלים: איזילו סיירו לה ניהלי [לכו וראו את הקרקע עבורי] אם יפה היא לקנותה, וישיבוהו למחרת כשיהיו עמו במלאכתו. ומה שמכריזים בבוקר בשעת הכנסת פועלים למלאכה, הטעם הוא: כדי דנידכר דאמר להו [שיזכר בעל הבית שאמר לפועליו] לראות את השדה, וניזיל נישילינהו [ילך וישאל את פועליו] אם יפה היא.

ומסייעין: תניא נמי הכי: שום היתומים

שום היתומים⁽¹⁾ בית דין שהוצרכו למכור מנכסי יתומים כדי להגבות⁽²⁾ לבעל חוב, צריכים לשום את ערך הנכסים, ולהכריז שכל הרוצה ליקח יבא ויקח! כדי שישמעו בני אדם ויבואו ליקח, ויוסיף כל אחד על חבירו במחיר הנכסים. ואם לא ימצאו מי שמוסיף על שומת הבית דין, נותנין למלוה כפי שומת הבית דין [על פי רוב הראשונים]. ומכריזים עליה שלשים יום. ושום ההקדש כשמוכר הגזבר קרקע של הקדש, זמן ההכרזה הוא ששים יום.

ומכריזין בין ביתומים בין בהקדש בבוקר ובערב.

גמרא:

מאי שנא בבוקר ובערב?

גביית חוב כתב: ואחר כך שאין לו שלשה מאותה שדה כנגד חובו ומכריזין עליה כפי מה שיראו עד שיפסקו המוסיפין.

וכתב המגיד משנה שלא הזכיר הרמב"ם שמכריזים שלשים יום אלא כתב כפי ראות עיני הדיין, וכאשר נראה לדיין מספיק גם בהכרזה פחותה משלשים יום, ומקורו של הרמב"ם לזה הוא ממה שכתוב במשנה שום היתומים שלשים יום ומשמע שרק ביתומים הזמן הוא שלשים יום אך בשאר אדם לא.

2. כתב רגמ"ה שגם כשמוכרים בית דין מקרקעות היתומים לצורך פרנסתם צריך הכרזה

1. עמדו בזה התוספות, מדוע נקטה המשנה דוקא ביתומים שמכריזים שלשים יום, והלא גם בכל אדם שגובים ממנו מכריזים שלשים יום.

וכתבו התוספות, שמשמיע התנא שגם ביתומים מספיק שלשים יום ואין דינם כהקדש שצריך להכריז בו ששים יום.

ובחידושי הגרז"ם ביאר את כוונת התוספות, שבגמרא בגיטין מבואר שנכסי יתומים הרי הם כהקדש, ואם כן, היה צד לומר, שבנכסי יתומים יכריזו ששים יום כמו בהקדש שמכריזים עליו ששים יום, ומשמיע התנא שביתומים מספיק שלשים יום כמו בשאר אדם.

אך הרמב"ם [פכ"ב ממלוה ולוה ה"ו] לגבי

שלשים יום, ושום ההקדש ששים יום ומכריזין בכורך ובערב, בשעת הוצאת פועלים ממלאכתם לביתם, ובשעת הכנסת פועלים למלאכתם.

וכיצד מכריזים: אומר המכריז: שדה פלוני בסימניה [שסימניה] כך וכך, ובמצריה [ושגבולותיה] שם ושם, כך וכך היא יפה לעשות תבואה, ובכך וכך היא שומא [נישומה] על ידי בית דין, כל הרוצה⁽³⁾ ליקח יבא ויקח. וקרקע זו נמכרת: על מנת ליתן לאשה — את הדמים שישתלמו — בכתובתה, ולבעל חוב [או לבעל חוב] בחובו, כפי הענין!

ומקשינן: למה לי למכריו למימר בהכרותו: על מנת ליתן לאשה — כתובתה ולבעל חוב — חובו, וכי מה איכפת להם לקונים, לשם מה היא נמכרת!?

ומפרשינן: משום דאיכא קונה דניחא ליה דוקא בבעל חוב שמוכר עבור חובו, דמיקל בזוזי שמקבל בדמי הקרקע גם זוזים שבורים וחסרים, שאין סוחרים⁽⁴⁾ — שהם

הבעלי חובות — מקפידים בכך. ואיכא — מצד שני — לוקח דניחא ליה דוקא באשה, דשקלה את דמי הקרקע על יד על יד [מעט מעט] שאינה צריכה את כל הדמים כאחד, שכיון שאינה יודעת להתעסק במעות, ואינם צריכים לה אלא להוצאה, אינה מקפידה אם לא יפרעו לה בבת אחת [ר"ן]

תנו רבנן: שום היתומים שלשים יום, ושום א-כב ההקדש ששים יום, דברי רבי מאיר, כמשנתנו. רבי יהודה אומר: שום היתומים ששים יום, ושום ההקדש תשעים יום. והבבלי אומר: אחד זה ואחד זה ששים יום.

אמר רב חסדא אמר אבימי: הלכה: שום היתומים ששים יום.

יתיב רב חייא בר אבין, וקאמר להא שמעתא שאמר רב חסדא משמו של אבימי: הלכה שום היתומים ששים יום, והיה רב נחמן בר יצחק שומע.

אמר ליה [שאל לו] רב נחמן בר יצחק לרב

לגבות כפי השומא לא תתבטל זכות הלוה לעשות הכרזה.

והבית יוסף [חו"מ קג] הביא את דברי התוספות. וכתב שכך משמע גם בירושלמי. אך בבבלי מוכח לא כך אלא גם כשהמלוה מוכן לקבל כפי השומא צריך הכרזה.

4. יש לעיין בזה מהפסוק "ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר, והיינו שבאה התורה לומר שנתן אברהם לעפרון מטבעות טובות כל כך שהסוחרים מקבלים אותם, ומשמע שהסוחרים מקפידים על מטבעות טובות, ואילו כאן מבואר שהסוחרים פחות מקפידים בזה משאר בני אדם.

שלשים יום, ודייק מזה הגרי"ז שאין זה דין גבית חוב מיתומים אלא דין כללי במכירת נכסי יתומים.

3. כתבו התוספות, שכל זה שמכריזים זה רק כשהמלוה אינו רוצה לגבות את הקרקע בערך ששמו אותה, אבל אם הוא מסכים לגבות בערך ששמו אותה נותנים לו את הקרקע בלי הכרזה. והשפת אמת תמה עליהם שהרי כל ההכרזה היא לטובת הלווה אולי יקנה משהוא ביותר מהשומא, ואם לא מוצאים מי שיקנה אז כופים את המלוה לגבות כפי השומא, ואם ההכרזה היא לטובת הלווה הרי ודאי שגם כשהמלוה רוצה